

těné (celkem 64 kusů z 10 nalezišť); sleduje dále koncentraci výskytu těchto šipek (dvě hlavní oblasti: jihovýchodní, tj. nad Sanem a horní Vislou, a západní, tj. mezi střední Odrou a střední Vartou), jejich datování (HD—LA), potvrzuje teorii o agresi nositelů těchto zbraní na terény Chelmska, Dolního Slezska a Lubuska a uvažuje i o možnosti užívání „skýtských“ šípů lužickým lidem opevněných výsinných sídlišť typu Štramberg—Kotouč (67,9 % hrotů šípů tohoto typu se našlo v okolí takovéhoto opevněného sídliště). Otázku možnosti obchodního šíření skýtských hrotů pak ponechává otevřenou (obchodní směr z Karpatského bazénu přes Moravu k severu?).

Na závěr je třeba vyzvednout ještě jedno pozitivum Fogelovy knihy: je to důsledně historické pojetí studovaných pramenů, které vedle typologického využití jsou vytěženy i do všech ostatních důsledků. Hovoří-li autor např. a luku o šípu, nespokojí se s pouhým typologickým rozříděním hrotů šípů, nýbrž přihledne i k vyobrazením této zbraně na keramice či na severských skalních výjevech, odtud přejde k úvaze o typu luku v lužickém prostředí (prostě luky několika variant), o jeho účinnosti a dostřelu (podle etnografických analogií je dostřel prostého luku okolo 260 m při užitečném dosahu do 50 m), o surovině k jeho výrobě (pružné dřevo, např. tis); o procesu výroby luku uvažuje jednak na základě etnografických analogií, jednak na podkladě informací z Odysee, dále přemýšlí o surovině k výrobě tětiny luku, o možnostech ochrany zápěstí před nárazy tětiny (kožené manžety?), o způsobu nošení luku a toulce se šípy (uložení v hrobcích v Labědách—Przyszoce a v Przeczoach), o počtu šípů v toulci (až 30 kusů), o možnostech napouštění hrotů šípů jedem (otravování hrotů šípů u Skýtů potvrzují starověcí zpravodajové, např. Aristoteles, Plinius, Ovidius, Teofrast), atd.

Poslední kapitola shrnuje význam útočné zbroje v celkové výzbroji lužického lidu. V I. etapě má největší význam oštěp, populární zbraní je meč, pomocnou roli hraje dýka a čakan. Ve II. etapě se situace mnoho nemění: své pozice drží oštěp, luk a meč, vzrůstá význam dýky, do pozadí ustupují čakany; příležitostně se jako zbraně využívá snad i seker a kamenných bulav. Ve III. etapě maximálně vzrůstá význam oštěpu, luku a meče (spolu se vzrůstem významu bojovníků-jezdců); předpokládá se existencí ochranné zbroje, převážně asi z organických látek. Pro tuto dobu jsou vítaným zdrojem informací keramografické výjevy lidu východopomořské kultury. — Vcelku není útočný arsenál lužického lidu nikterak vysoký. Lze jej srovnat s evropským průměrem. V době halštatské, pro niž J. Fogel připouští existenci poloprofesionálních bojovníků, se situace poněkud zlepšila, ale i tak, např. ve srovnání se Skýty, zůstal lužický lid jak po stránce výeviku bojovníků a kvality zbroje, tak z hlediska takticko-organizačního, na pouhém průměru.

Knihu J. Fogela je třeba vřele přivítat. Zároveň si je přát, aby záhy tiskem vyšla i zbývající část díla, týkající se ochranné a příležitostné výzbroje.

Vladimír Podborský

Marianne Pollak, *Die germanischen Bodenfunde des 1.—4. Jahrhunderts n. Chr. im nördlichen Niederösterreich. Studien zur Ur- und Frühgeschichte des Donau- und Ostalpenraumes herausgegeben von Richard Pittioni und Hermann Vetters, Nr. 1 Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1980, 1 srovnávací tabulka, 3 mapky, 71 obrázků a 201 tabulek.*

Cílem práce mladé rakouské badatelky bylo podat co nejobsáhlejší katalog nálezů a lokalit v Dolním Rakousku z doby římské a tak vytvořit základ pro další systematickou práci. Podkladem byly náleзовé zprávy z Rakouska, seznamy inventářů z muzeí a centrální kartotéka nálezů památkového úřadu ve Vídni.

Celá práce je přehledně rozdělena do 10 kapitol, z nichž nejrozsáhlejší je 3. kapitola — vlastní soupis. Po krátkém úvodu (1. kapitola, str. 5), ve kterém autorka zdůraznila vytyčený cíl, se stručně věnovala dějinám bádání (2. kapitola, str. 7—8). Přitom neopomněla zdůraznit, že dosud jediná soupisová práce pochází z roku 1934 a z toho jasně vyplývá nutnost zařadit bohaté nové nálezy.

Těžšíste práce spočívá v době zpracování a obsáhlem soupise památek z doby římské v Dolním Rakousku (3. kapitola, str. 9—181). Autorka v něm zpracovala celkem 168

lokalit, ovšem skutečný počet je poněkud vyšší, neboť v několika málo případech se na katastru jedné obce nacházelo několik poloh s osídlením z doby římské. M. Pollak přitom opravila a doplnila některé starší a nepřesné údaje a do svého zpracování zahrнула i dosud nezpracované nálezy ze sídlišť v Maierseh (lok. 76), Straning (lok. 137) a Wien 22-Leopoldau (lok. 158). U každé lokality jsou uvedeny geografické údaje (katastr, okres) a stručný popis vlastního naleziště a jednotlivých nálezů, ke kterým autorka zařadila i nejdůležitější literaturu, místo uložení a inventární čísla. Téměř u poloviny lokalit je mapka, která přesně určuje polohu naleziště.

Ve 4. kapitole (str. 182–184) „Historický pohled a archeologicko-historické řešení“ se autorka pokusila podat krátký přehled situace v Dolním Rakousku v průběhu 1. až 4. století. Vycházela přitom z interpretace antiických písemných zpráv a z archeologického materiálu.

Velkou pozornost věnovala M. Pollak otázkám chronologie (5. kapitola, str. 185 až 199), přičemž vycházela také ze studia římských importů a z výsledků práce archeologů v sousedních zemích. Pro chronologické srovnání (tabulka na str. 200) použila výsledků H. J. Eggerse, K. Godlowského, K. Motykové-Šneidrové a A. Rybové, J. Tejrala a I. Peškaře. Starší doba římská zahrnuje Eggersovy stupně A–B₂, zatímco mladší doba římská jeho stupně C₁–C₃.

Stupeň A vykazuje silné laténské tradice a je doložitelný jen v Čechách. S počátkem stupně B se na území ČSSR a Dolního Rakouska objevily importované římské bronzы. Zatímco K. Motyková-Šneidrová a J. Tejral rozdělili stupeň B₁ do tří importních fází (B₁I–B₁III) a přitom fáze B₁III končí na Moravě v průběhu první poloviny 2. století, nebyla dosud třetí fáze v Dolním Rakousku zachycena. Proto M. Pollak dělí stupeň B₁ zatím do dvou fází, a to na starší kratší B₁I a mladší delší periodu B₁II, která zřejmě zaniká koncem 1. století. V Dolním Rakousku se nedalo vytvořit členění stupně B₂ na starší a mladší fázi, neboť zde chybí stratifikovaný materiál. Podle M. Pollak je výhodnější rozlišit, zda nálezy zaujímají ve stupni B₂ časně nebo pozdější postavení.

Mladší dobu římskou reprezentují Eggersovy stupně C₁–C₃, přičemž stupeň C₁ můžeme v mnoha oblastech rozdělit do dvou až tří podfází s jasnými chronologickými rozdíly. V Dolním Rakousku není příliš mnoho nálezů z mladší doby římské, takže třístupňové členění (C₁–C₃) je zde možné jen jako pracovní hypotéza analogická k ostatním oblastem. Nejmladší stupeň C₃ je reprezentován oběma sídlišti ve Wein 22 (Aspern a Leopoldau), které zanikly počátkem 5. století.

6. kapitola (str. 200–201) věnovala M. Pollak osídlení a hospodářské základně obyvatelstva, i když neopomněla ani vzájemné vztahy domácího obyvatelstva a římského impéria. V další 7. kapitole (str. 202) se zabývala pohřebním ritem a zvyklostmi obyvatelstva, ačkoli je v Dolním Rakousku známo zatím jen asi 30–40 hrobových nálezů.

Závěrem (8. kapitola str. 203) autorka zhodnotila dolnorakouské nálezy z doby římské, které se žádným způsobem nevymykají ze středoevropského rámce. Starší doba římská (Eg. stupeň B) začíná počátkem našeho letopočtu a končí v letech 170–200 a dá se rozčlenit na starší a mladší fázi (B₁ a B₂). Starší fáze je dobře reprezentována pohřebišti v Mistelbach-Galgengrund, Eggendorf am Wagram a Altenmarkt im Thale, zatímco pro mladší fázi (B₂) převažují sídlišti. Mladší doba římská (Eg. stupeň C) se rozpadá do tří úseků, přičemž C₁ se dá sotva odlišit podle nálezů od B₂. Obě mladší fáze C₂ a C₃ jsou reprezentovány sídlištními nálezy z Kleinmeiseldorfu a oběma lokalitami ve Wien 22.

Vzhledem k tomu, že pro práci nebyly k dispozici žádné stratigraficky jisté závěry, dospěla M. Pollak ke svým chronologickým výsledkům jen srovnávací typologií. Proto je tento souhrn pouze dočasný a může být vždy doplněn a opraven.

Práce je doplněna také seznamem lokalit (9. kapitola, str. 204–207), který je řazen podle okresů, a zkratkami použitými v textu (10. kapitola, str. 208).

Kromě obrázků v textu (mapky jednotlivých lokalit) obsahuje práce M. Pollak vlastní tabulkovou část (celkem 201 tabulek), ve které jsou přehledným způsobem zachyceny významné nálezy doby římské z jednotlivých lokalit v Dolním Rakousku.

Je nutno zdůraznit, že předkládaná práce je velkým přínosem pro rakouskou archeologii, neboť obsahuje celkové zpracování dolnorakouských nálezů z doby římské a přitom může sloužit pro srovnání i badatelům z okolních zemí.

Dana Palátová